

In gesprek met Zohair el Yassini over identiteit, diversiteit en discriminatie

door Maartje Schulz

Al geruime tijd spelen identiteit, diversiteit en discriminatie een belangrijke rol in het politieke debat. Stuk voor stuk gevoelige onderwerpen, waarbij de nuance soms ver te zoeken lijkt. Ook dit jaar laaide de discussie op verschillende momenten weer op. Maartje Schulz van de TeldersStichting ging in gesprek met VVD-Kamerlid Zohair el Yassini om hem een aantal vragen te stellen over zijn ideeën en ervaringen omtrent deze kwesties.

Wie is Zohair el Yassini?

Simpel gezegd: ik ben geboren en opgegroeid in Utrecht, en kom uit een gezin met een vader die is geboren en opgegroeid in Ceuta – Marokkaans grondgebied dat onder Spaans gezag valt – en een moeder in Marokko.

Ik ben zelf opgegroeid in een achterstandswijk en heb mij opgewerkt in het bedrijfsleven. Omdat ik veel heb meegemaakt probeer ik altijd *open-minded* te zijn en mensen niet gauw te beoordelen. Ik vind het daarnaast belangrijk altijd een beetje de humor erin te houden. Ik ben een liberaal in hart en nieren die graag mensen helpt. Het is mijn politieke missie om ervoor te zorgen dat mensen gelijke kansen krijgen, zodat iedereen zijn of haar eigen succes kan bepalen en bereiken.

Is dit dan ook hoe jij jouw identiteit zou omschrijven?

Nee, die is nog veel breder dan dat. Mijn identiteit is wie ik ben. En wie ik ben, is heel complex. Ik denk nog steeds dat ik heel uniek ben in de wereld. Wat mij uniek maakt, heeft

te maken met mijn gevoel voor humor, inzicht, levensperspectief, waarden, ervaringen, ambities en dromen. Om iets typisch te noemen: ik heb een grote welwillendheid om mensen te helpen, maar kan ook venijnig zijn als mensen mij onrecht aandoen.

Wat bepaalt iemands identiteit volgens jou?

Identiteit is zo breed en groot dat je het niet kan vatten in de standaardvragen als waar iemand vandaan komt of bij welke groep iemand hoort. Om mijzelf als voorbeeld te nemen. Ik ben een mens. Ik ben een Nederlander. Ik ben een man en ik ben een VVD'er. Ondanks al deze groepskenmerken die ik nu noem, ben ik toch atypisch. Ik ben een atypisch mens, een atypische Nederlander, een atypische man en zelfs een atypische VVD'er. Als je mij naast een andere VVD'er zou zetten, zul je twee verschillende mensen zien.

Bestaat er zoiets als een Nederlandse identiteit? Zo ja, wat is die?

Je merkt dat wij Nederlanders het doorgaans erg moeilijk vinden om onze identiteit te omschrijven. Soms kunnen buitenlanders die hier voor korte of lange tijd naartoe komen, nog het beste inzicht geven in onze identiteit. Ik heb gewerkt bij een organisatie waar veel mensen met verschillende nationaliteiten samenwerkten. Dan was het altijd leuk om te praten over Nederlandse gewoontes die voor ons volstrekt normaal zijn, maar eigenlijk totaal wereldvreemd zijn. Zoals ons gebruik om de pindakaas tot de laatste beetjes uit de pot te halen. Dat zegt iets over wie wij zijn. Dat we het onderste uit de kan willen halen. Niet aan verspilling willen doen. Dat we begrijpen hoe waardevol dingen zijn.

Een ander onderdeel van de Nederlandse identiteit is dat wij rechttoe rechtaan vertellen wat wij van iets of iemand vinden. Dat heb ik gehoord van veel niet-Nederlandse partners, toen ik nog in het bedrijfsleven werkte. Dan zei ik bijvoorbeeld gewoon dat ik een voorstel waardeloos vond en kreeg ik vervolgens terug te horen dat ik veel te direct was. Maar dat is wel onderdeel van wie wij zijn. Ik vind dat heel mooi.

Onze identiteit zit hem ook in andere dingen. Het is eigenlijk te lastig om het in één zin te vatten. Zoals het ook moeilijk is om in één zin te zeggen wat de typische Amerikaan of Chinees is. Maar er is wel degelijk een Nederlandse identiteit.

Hoe belangrijk is het om trots te zijn op de Nederlandse identiteit?

Ik ben wel trots dat ik mezelf Nederlander mag noemen. Maar het is meer trots in de vorm van koesteren, niet in de zin van arrogante borstklopperij. Niet trots als chauvinistische uitlaatklep, maar trots omdat je iets waardeert en graag wil delen met anderen om ze te inspireren. Niet om te laten zien dat we beter zijn dan de rest. Daar houd ik sowieso niet zo van.

Vind jij, als liberaal, dat de overheid een rol heeft in het bevorderen van de Nederlandse identiteit?

Nee, niet in de zin dat een of ander overheidsorgaan onze identiteit van bovenaf oplegt. De Nederlandse identiteit en cultuur komt namelijk vanuit de samenleving en de mensen zelf. De overheid heeft wel een rol in het cultuurbeleid om ervoor

te zorgen dat de samenleving genoeg voeding krijgt, zodat de samenleving zich van daaruit organisch kan ontwikkelen.

Kennis over geschiedenis is daarbij belangrijk. Mijn vader zei altijd: je weet niet waar je naartoe gaat, als je niet weet waar je vandaan komt. Daar zit een kern van waarheid in, ook als het gaat om ons Nederlanders. Om nog even terug te komen op die Nederlandse identiteit: ik denk dat wij ongelofelijk koppig zijn en onze lotsbestemming in eigen hand willen houden. Die houding is echt bijzonder, als klein land in Europa tussen alle grootmachten. Deze komt voort uit onze geboortepapieren, zoals het Plakkaat van Verlatinghe en de Apologie van Willem van Oranje. Dat zijn belangrijke documenten waar al uit blijkt dat wij over onze eigen lotsbestemming gaan, en niet een of andere grote heerser. Dus niet de koning van Spanje, of de koning van Engeland, of wie dan ook. Wij laten ons niet de les lezen. Nog steeds niet. Soms als je 'goedemorgen' tegen iemand zegt, krijg je de reactie "dat bepaal ik nog altijd zelf wel". Dat is nou echt typisch Nederlands.

Moet een liberaal zich wel druk maken om het thema identiteit?

Ja. Soms kijken wij te lijdzaam toe hoe de discussie over de Nederlandse identiteit volledig door de flanken wordt gekaapt. Ik zeg altijd: het kwaad gedijt bij de onverschilligheid van goede mensen. Niet dat ik zeg dat de flanken het kwaad zijn, maar ik ben het wel absoluut met ze oneens. Jarenlang hebben wij toegestaan dat zij bepaalden wat het gesprek was. Waarbij de ene extreme linkerkant schreeuwt dat alles wat Nederlands, blank of

wit is niet deugt en niet meer mee mag doen met de discussie. Zij komen bijvoorbeeld met het idee dat wiskunde gedekoloniseerd moet worden. Aan de andere kant heb je een groep die zegt dat discriminatie en racisme niet bestaan, die dit soort kwesties volledig wegwuift. Ook zijn er mensen die zoiets hebben van "als jij het niet met mij eens bent, ben jij een landverrader". Het is een groep die koste wat het kost aan alle tradities wil vasthouden, zonder zich af te vragen hoe tradities zijn ontstaan. Die uitsluitende houding, die je op een andere manier ook weer aan de linkerflank ziet, vind ik doodeng.

Ik kan mij goed voorstellen dat de gemiddelde nuchtere Nederlander deze discussie met lede ogen aanziet en zich afvraagt waarom er niemand opstaat om te vertellen waar de nuance ligt. Als liberalen vind ik dat wij de verantwoordelijkheid hebben om na te denken over hoe tradities zijn ontstaan, en daar een mening over te vormen. Maar niet in de vorm van een overheid die tegen de Nederlanders zegt "zo hoor jij je te gedragen". Dan doe je de Nederlander ernstig tekort. Heb dus het vertrouwen in de burgers dat ze deze gesprekken met elkaar aangaan en er uiteindelijk samen op een juiste manier uitkomen.

Een ander hot topic in onze samenleving is het streven naar diversiteit. Wat versta jij daaronder?

Wederom is dat, naar mijn bescheiden mening, méér dan dat we vaak horen als het gaat over diversiteit in de Nederlandse samenleving. Dan praten we namelijk vaak over zaken als multiculturaliteit, gender, afkomst en geaardheid. Alsof dat de bron en kern zou

zijn van onze diversiteit. Stel nu dat ik als Nederlander met Marokkaanse *roots* plaats zou nemen in de raad van toezicht van een beursgenoteerd bedrijf. Dan zou heel Nederland applaudisseren over het feit dat er meer diversiteit bij die raad van toezicht is. Maar als je dan vervolgens verder zou inzoomen en je ziet dat die raad alleen uit VVD'ers bestaat, en ik daar als VVD'er aan word toegevoegd, dan is de som van diversiteit op dat moment dus nul. Het bereiken van echte diversiteit gaat veel verder dan iemands afkomst en heeft veel meer te maken met iemands waarden, inzicht, levensperspectief – met wat je mening is en waar je naar streeft.

*Is diversiteit überhaupt belangrijk?
Of kunnen we het begrip beter naar de prullenmand verwijzen?*

Diversiteit is cruciaal om succesvol samen te werken en samen te leven. Het is als in een voetbalteam. Je hebt een verdediger nodig, maar ook een spits die goed kan scoren. In een team wil je de zwaktes die de een heeft opvullen met de sterktes van de ander. Als iedereen op elkaar lijkt, heeft de hele groep dezelfde sterktes en dezelfde zwaktes. Dan heb je niets aan die groep. Je wilt niet alleen maar ja-knikkers in een team bijvoorbeeld. Bovendien: als mensen andere perspectieven hebben, loop je als groep minder het risico dat je een blinde vlek hebt. Dat is waarom diversiteit zo belangrijk is.

Ik word zelf altijd boos als iemand zegt dat er meer vrouwen in een team moeten komen, omdat zij een bepaalde sociale gevoeligheid kunnen toevoegen.

Ja, want dat is een vooroordeel. En daar gaat het dus mis, want dan zou je iemand aannemen op basis van gender in plaats van eigenschappen. Stel je voor dat een organisatie zegt dat ze een zachtaardige bestuurder zoeken, die goed verbinding kan leggen en veel empathie heeft voor anderen. Iemand met enorme vooroordelen zou meteen denken “dat is een vrouw”. Maar ik heb in mijn leven gewerkt met vrouwen die deze eigenschappen hadden en vrouwen die deze totaal niet hadden. Hetzelfde geldt voor mannen. Gender bepaalt niet wat de eigenschappen, vaardigheden en competenties van de persoon zijn. Ik vind het onzin dat sommige mensen zachtaardigheid meteen aan vrouwen koppelen. Je moet gewoon naar de totaliteit van een persoon kijken. Als liberaal kijk ik liever naar de persoon en niet naar de groep waartoe iemand behoort.

Hoe sta jij tegenover een beweging als Black Lives Matter?

Het allereerste idee voor de beweging komt uit de Verenigde Staten, waarbij werd aangetoond dat zwarte verdachten een grotere kans hadden om snel te worden neergeschoten. Bij de Afro-Amerikaanse gemeenschap leefde sterk het gevoel, ook onderbouwd met cijfers, dat bij iemand met een zwarte huidskleur de escalatieladder voor geweldgebruik bij de politie vrij snel van nul naar honderd ging. Dus van de politie die uit de auto stapt, tot een paar kogels in je lijf. Het idee was dat als iemand met een niet-zwart uiterlijk bij wijze van met een machete zou rondlopen, daar meer energie in de-escalatie zou worden gestoken.

De gedachte van *Black Lives Matter* is dus gestart, in de zin van *Black Lives Matter Too*. Die too hadden ze wat mij betreft eigenlijk achter de slogan moeten zetten. Daarmee geef je aan dat op de een of andere manier het zwarte leven er in de werkelijkheid toch iets minder toe blijkt te doen, ondanks de gedachtegang dat al het leven waardevol is. Dan gaat het dus om de erkenning dat de zwarte gemeenschap in Amerika meer te lijden heeft dan de rest, waardoor we meer de focus moeten leggen op de perikelen van de zwarte gemeenschap. Die gedachte snap ik heel goed.

Toch sta ik nu niet achter de *Black Lives Matter*-beweging. Mensen die actief zijn bij die beweging hebben vaak een socialistisch politiek-ideologische achtergrond en agenda. Er zitten mensen die de beweging hebben gebruikt om hun eigen vendetta uit te vechten in plaats van daadwerkelijk op te komen voor belangrijke zaken als anti-discriminatie, anti-racisme en gelijke kansen. Het is vooral anti-racisme om het anti-racisme. De nuance

en het gesprek zijn vaak volledig weg. Ben jij een blanke man? Dan vinden mensen van die beweging dat je geen recht hebt om te spreken. Hoe racistisch ben je dan zelf wel niet als je besluit dat mensen met een bepaalde huidskleur geen recht hebben om te spreken?

Hoe kijk jij naar racisme?

Wat mij betreft zijn er twee vormen. De ene is het afwijzingsracisme: 'ga terug naar je eigen land'. De andere vorm is het betuttelracisme. Bijvoorbeeld als ik een bepaalde baan zou krijgen, omdat ik een bepaalde etniciteit heb. Positieve discriminatie is wat mij betreft net zo fout als negatieve discriminatie. Afgewezen worden voor een baan omdat je een bepaalde huidskleur hebt, is voor mij net zo heftig als aangenomen worden vanwege je huidskleur.

Beide vormen komen immers neer op het onderscheid maken op basis van afkomst en etniciteit. Iemand niet zien als volwaardig mens van vlees en bloed met allerlei unieke eigenschappen. Dat is niet oké. Daar moeten

we mee stoppen in dit land. Anders verliezen we onze Nederlandse ziel. Namelijk wat ik de ‘Dutch dream’ noem: het idee dat als je gelijke kansen krijgt en je hard genoeg werkt, je alles kan bereiken. Dat het zweet op je voorhoofd en het eelt op je handen bepalend is voor je succes – waar je ook vandaan komt.

Vind jij dat mensen soms overgevoelig zijn als het gaat om identiteitsdiscussies?

Ja. Ik heb weleens lesgegeven op een mbo-school met veel jonge Nederlanders met een niet-Westerse afkomst. Toen heb ik ze geprobeerd duidelijk te maken dat niet elke afwijzing met achtergrond of etniciteit te maken heeft. Discriminatie komt voor en ik wil het zeker niet bagatelliseren. Ik heb er zelf ook ervaring mee. Maar wanneer ik aan jongeren vraag die ik begeleid bij het zoeken naar een stage hoeveel brieven ze hebben gestuurd, blijkt soms dan dat ze niks hebben gedaan, terwijl ze wel zeggen “meester ik word gediscrimineerd”. Dan denk ik ja maar je moet wel eerst een brief hebben gestuurd voordat je afgewezen kan worden vanwege je afkomst. Je moet jongeren niet opvoeden met het idee dat ze altijd slachtoffer zullen blijven. Dat is gevaarlijk. Ik gaf die mbo-studenten mee: wat er ook gebeurt, blijf doorlopen. Word je afgewezen op basis van je afkomst of gender? Oké, gewoon doorgaan. Als je niet doorgaat, hebben zij namelijk gewonnen. De zoetste wraak is een goed leven.

Je vertelde net dat je zelf ervaring hebt gehad met discriminatie. Jij hebt dus het idee dat jij soms anders behandeld bent vanwege jouw uiterlijk en achternaam?

Ja, zowel om uiterlijk en achternaam inderdaad. Vroeger op school kreeg ik bijvoorbeeld van een docent Nederlands te horen:

“Zohair, je hoort een 4 te krijgen voor je schriftelijke overhoring, maar je krijgt een 5.5, want het Nederlands is niet jouw moedertaal”. Dat klinkt fijn hè? Dat je toch een 5.5 krijgt. Ik was natuurlijk jong en dom en had zoiets van dan hoeft ik dat vak niet meer opnieuw te doen. Maar terugkijkend is dit toch een reden geweest dat er in mijn twintiger jaren nog kleine foutjes zaten in mijn taalgebruik.

Een ander punt is dat ik merk dat bij autochtone collega’s er minder op spelfouten in teksten wordt gewezen. Terwijl wanneer ik er in de haast eens een paar maak, ik daar meteen op word gewezen. Dat gebeurt vaak onbewust hoor, maar er zit wel iets achter van anders worden behandeld op basis van je etniciteit. Als je dat soort zaken zelf merkt, moet je het lef hebben om dat aan te geven, ook al is dat soms best moeilijk.

Hoe belangrijk is inburgering?

Cruciaal. Ik geloof als liberaal dat jij je droomleven kan creëren door zelf de regie te hebben. Daarvoor moet je op eigen benen kunnen staan. Als je als vreemde eend in de bijt in een land terecht komt, en je totaal niet weet wat de waarden zijn, wat de taal is en wat de gewoontes zijn, dan is dat niet mogelijk. Je kunt jezelf niet goed redden als je de taal niet spreekt. En dan is het ook lastiger om je eigen inkomen te genereren om vervolgens je eigen dromen waar te maken. Bovendien is het lastig om onderdeel van de samenleving te worden als je de gewoontes en cultuur van een land totaal niet onderschrijft.

Het begint als nieuwkomer met inburgering. Mijn vader maakte mij altijd heel duidelijk dat ik de Nederlandse taal zó machtig moest worden, dat niemand aan mij kon horen

waar mijn *roots* zouden liggen. Dat betekent accentloos Nederlands. Dat ze je dus letterlijk horen als een Nederlander. Hij gaf mij ook mee dat het belangrijk was om de normen en waarden van deze samenleving over te nemen, zodat je weet welke paden je het beste kan bewandelen om van je eigen leven een succes te maken. Je woont namelijk niet op een eiland, maar in een land met (destijds) 15 miljoen Nederlanders. Hij zei: “wil je gedijen in een land met al die Nederlanders, dan moet je de taal leren, gewoontes kennen en gebruiken overnemen. Zonder daarbij te vergeten waar je vandaan komt”.

In hoeverre moet je de Nederlandse identiteit overnemen als je hierheen komt? En in hoeverre kun je de eigen culturele waarden meenemen?

Wij willen als VVD dat mensen integreren, maar we vragen niet aan mensen om te assimileren. Als je hier binnenkomt hoef je niet 1.3 kinderen en 0.75 huisdieren te hebben – los van het feit dat het heel knap zou zijn om daadwerkelijk 0.75 huisdieren te houden. We vragen je ook niet elke zondag een Indische rijsttafel bij de lokale Chinees te halen. Wel vragen we van je dat je de Nederlandse waarden onderkent. Dus als je uit een land komt waar het vanzelfsprekend is dat homoseksuelen geen plek hebben, dan eisen wij dat je die waarden van onderdrukking achter je laat.

Wat moeten we met die Nederlanders die hier zijn geboren, een niet-Westerse achtergrond hebben en zich terug lijken te trekken?

Wij als VVD'ers kijken niet naar groepen. Je behandelt mensen niet op basis van de groep waartoe ze behoren. Maar soms moet je wel realistisch kijken naar de statistieken om te zien waar de problemen meer liggen dan

elders. Door daar op te focussen kan je proberen om individuen te helpen boven zichzelf uit te stijgen. Als we dan praten over de niet-Westerse Nederlander die hier is geboren en statistisch gezien bovenaan de verkeerde, en onderaan de goede lijstjes staat, dan moeten we in de politieke en maatschappelijke discussie wat mij betreft niet meer spreken over integratie. Want het gaat hier gewoon om Nederlanders. En dan moet je dus praten in termen van emancipatiebeleid. Maar dat doen we niet in dit land. Wij scharen die groep nog steeds onder integratiebeleid. En ik snap eerlijk gezegd niet waarom dat zo is. Op dat gebied hebben wij nog een hele weg te gaan.

Afrondend, waar hoop jij dat de identiteitsdiscussie naartoe gaat?

Mijn droom is een Nederland waarbij we onze Nederlandse identiteit hebben die losstaat van de geografische plek waar we vandaan komen, de huidskleur die we hebben, het geslacht waarmee we ons identificeren, of de persoon op wie we vallen. Dat dit dus gewoon niet uitmaakt in ons land. Dat we als mens worden behandeld, met eigen persoonlijke dromen, perspectieven, waarden en karakter. Een land waar ieder de vrijheid heeft zijn eigen geluk na te streven. Dat is een droom waar ik mij elke dag voor inzet.

Zohair el Yassini is Tweede Kamerlid voor de VVD. Zijn portefeuille is Media, Cultuur en Emancipatie.

Maartje Schulz is wetenschappelijk medewerker bij de TeldersStichting.